

dipam

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

PERSPEKTİF

Zehra AYDIN İŞÇAN

OCAK 2024 | Sayı: 26

UAD KARARI NE ANLAMA GELİYOR?

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin (GAC) 29 Aralık 2023'te Uluslararası Adalet Divanı'nda (UAD) İsrail'e karşı açtığı soykırım davasında önemli gelişmeler oldu. 11-12 Ocak'taki duruşmaların ardından 26 Ocak'ta geçici tedbir kararları alındı. GAC, daha önce Mahkemeden İsrail'in soykırım suçları işlediğine hükmedilmesi ve acil olarak bu suçların durdurulması gerektiği için ihtiyati tedbirler uygulanmasını 84 sayfalık delillerle dolu savunmasında talep etmişti. İsrail'se savunmasında eylemlerinin meşru müdafaa hakkı kapsamında olduğu ve soykırım suçu işlemediği yönündeki açıklamalarının yanı

sıra temelde savunmasını UAD'nin bu davayı görmekle yetkili olmadığı temelinde yapmıştı. UAD son kararıyla bu davayı görmeye yetkili olduğuna hükmetti. Yine mahkeme İsrail Cumhurbaşkanı Herzog'un Filistinli sivillerin de İsrail'e yönelik saldırılardan sorumlu olduğuna yönelik açıklamalarını, İsrail Savunma Bakanı'nın Gazzelilere yönelik "insansı hayvanlar" söylemini ve Netanyahu'nun birçok açıklamasını delil olarak kabul ettiklerini bugünkü kararın açıklanması esnasında gösterdi.

Nitekim uluslararası hukukta devletleri, başta devlet başkanı, hükümet başkanı ve dışişleri bakanı olmak üzere devlet

yetkilileri temsil ediyor. 7 Ekim'den bu yana İsraili yetkililerin yaptığı neredeyse bütün açıklamalar adeta itiraf niteliği taşıyordu. Bunun UAD tarafından doğrudan sözleri alıntılama şeklinde ve kişilerin ismiyle anılması hukuki açıdan önem taşıyor. Siyasi bakımdan da bu yetkililerin devletlerinin istikbalini öngöremeyen, sözlerinin neye mal olacağını hesap edemeyen liderler olduğunu ortaya koyuyor.

Divan, ayrıca BM ve organlarının yetkililerinin, tüm bu saldırılar sürecindeki Filistin'de yaşanan insanlık dramına ilişkin "Gazze'deki insani durum felaket boyutunda." gibi açıklamalarını da alıntılanarak kararındaki belirleyiciliğini ortaya koydu. BM, uzun zamandır işlevsizliği ve Filistin'e dair bir şey yapamaması nedenleriyle eleştiriliyordu. Gerçekten de BM Genel Sekreteri en basitinden Refah kapısını dahi açtıramamış, BM Güvenlik Konseyi'nden ateşkes kararı dahi çıkartılamamıştı. Öyle ki BM sisteminin kendisi, örgütün gerekliliği tartışılır hale gelmişti. İlk GAC, BM sistemi içerisinde de değerlendirilebilecek alanların hala kaldığını gösterdi. BM de bir anlamda itibarını yerle bir etmemek için elindeki bu son şansı değerlendirmiş oldu. İsrail tarafından bombalanan BM yapıları, öldürülen BM yetkilileri, ulaştırılmayan BM yardımları, kale alınmayan BM Genel Sekreteri sözleri, karar alamayan BMGK ardından UAD, BM'nin imajını bir nebze kurtardı. Yine de bu süreç, sonuçsuz görünen her yetkili sözünün, her Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi toplantısında söylenenlerin birer kanıt niteliği taşıdığını gösterdi. Bir açıdan İsrail, İsraili yetkililerin sözleri gereğince soykırım suçu işlemekten yargılanmaya mahkûm edildi.

Divan'ın ihtiyati tedbir uygulama kararını gerekçelendirirkenki açıklamaları da önem taşıyor. Henüz mahkeme esasa ilişkin nihai

kararını vermemiş olsa da bu karar verilinceye kadar İsrail'in Gazze'de tafisi mümkün olmayan suçlar işleyebileceği ve geri dönüşü olmayan ölümlere, yıkımlara, yerinden etmelere neden olabileceği gerekçesiyle acil bir karar alması gerektiğine hükmederek ihtiyati tedbir kararları aldı. Bu kararlar; Soykırım Suçunun Önlenmesine İlişkin Sözleşmenin 2. maddesinde belirtilen eylemlerin işlenmemesi için tüm önlemleri alması, İsrail ordusunun bizatihi bu eylemlerin işlenmemesi için önlemler alması, Filistinlilere soykırım çağrısı yapanların engellenmesi, bunun yapılmasının önlenmesi ve suçun faillerinin cezalandırılması, Gazze'deki Filistinlilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi için insani yardımların ve temel hizmetlere ulaşmaları için acil ve etkili önlemler alınması, bölgedeki soykırıma ilişkin delillerin yok edilmesini engellemek ve korunmasını sağlamak için tedbirlerin alınması ve nihayet tüm bu tedbirlere uyulup uyulmadığını gösteren bir raporun bir ay sonra İsrail tarafından UAD'ye sunulması şeklinde.

Yine tüm bu kararların 15'e 2 ve 16'ya 1 gibi yüksek oy farkıyla alınmış olması da önemli olmasının yanı sıra bazı soruları beraberinde getiriyor. Yahudi lobisi eskisi kadar güçlü değil mi? Yahudi lobisinin ya da ABD'nin UAD'deki etkinliği sınırlı mı? Bu karar, Amerikan halkının ve dünya kamuoyunun nabzını bir ölçüde düşürmek için mi alındı? Oy oranları ilk iki sorunun cevabını verir nitelikte aslında. Görülen o ki Yahudi lobisi ya da ABD, UAD'yi kendi istedikleri şekilde yönlendirememiş ya da buna güç yetirememiş. Fakat bunun neden yapılamadığına ilişkin üçüncü sorunun cevabıysa evet veya hayır denilebilecek kadar net değil. Gerçekten de halkların nabzı düşürülmek istemiş olabilir. Fakat bunun, UAD'ye kararı nasıl vereceklerini

söylemek doğrultusunda değil karar alınırken baskı yapmamak şeklinde uygulandığını düşünmek daha rasyonel görünüyor. Günün sonunda nasıl bir engelle karşılaşırsa karşılaşılsın UAD, bir zamanların soykırım mağduru İsrail'i soykırım suçundan yargılamaya karar verdi.

UAD'nin kararında öne çıkan bir diğer husus da Filistinlilerin uluslararası hukuk açısından halk olmanın gerekliliklerini taşıyan bir grup olarak ilan edilmesiydi. Nitekim Golda Meir, Bezael Smotrich gibi pek çok İsraili yetkilinin "Filistin halkı diye bir şey yoktur." sözlerine karşın UAD, Filistinlileri, Soykırım Sözleşmesi'nin 2. maddesince korunması gereken "ulusal, etnik, ırksal ve dinsel" bir grup olarak tanımladı. Bu artık Filistinlilerin bir halk olup olmadığına ilişkin tartışmayı kesin olarak nihayete erdirdi. Bu haliyle emsal niteliği taşıyan bu karar, Filistinlilerin self determinasyon hakkına ilişkin de son derece önemli bir kazanım.

UAD, İsrail'in başından beri söyleyegeldiği meşru müdafaa hakkını, yekten bu Filistinli gruba karşı kullanamayacağını da karara bağladı. UAD bütün bu kararlarını ayrıca BMGK'ya da bildirecek. Doğrudan UAD'den gelen bu bildirim, BMGK'nın da yeniden toplanmasına neden olabilir ve hatta bir kararın çıkmasına da yol açabilir. Karar, Güvenlik Konseyi'nden ziyade Genel Kurul'daki kararsızları etkilemek noktasında önem taşıyor. Nitekim dünyanın en yetkili mahkemelerinden biri açıkça İsrail'in suçlarını dillendirdi ve pek çok devletin çekincelerini bu yolla gidermiş oldu. Elbette UAD'nin bir icra organı bulunmuyor. Bu bir bakımdan uluslararası hukukun devletlerin üstünde konumlanması ve fakat egemenlik alanlarına da dahil olamamasının getirdiği bir sonuç. Pek çok uluslararası mahkemenin icra kabiliyeti sınırlı kalıyor.

Buna rağmen BM'nin mahkemesi tarafından alınan tüm bu kararlar hem Konsey tarafından önemsenmesi hem de kamuoyu gücü bakımından çok büyük önemi haiz. Yine İsrail'in tarihe geçecek şekilde soykırım suçlusu ilan edilmesi ve Filistinlilerin yaşadıklarının uluslararası hukukça kabul edilmesi son derece önemli. UAD'nin kararının ardından BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in mahkemenin kararlarının bağlayıcı olduğunu açıklaması ve bu konuda kararın arkasında olduklarını göstermesi anlamlı gözüküyor. Nitekim İsrail'in karara uymaması halinde BMGK'nın BM Şartı'nın 36. ve 37. maddeleri kapsamında İsrail'e yaptırım kararı alma hakkı da saklı.

İsrail'i oldukça zor duruma sokan bu kararın yanı sıra bir de BM Genel Sekreterinin UAD'den İsraili yerleşimcilere ilişkin almasını istediği tavsiye niteliğindeki karar da mevcut. Bu iki karar İsrail'in 110 günü aşkındır yaptığı gibi rahatça sivilleri katletmesinin önüne geçecek gibi duruyor. Fakat bu bir aylık süreçte Filistin tarafının da oldukça dikkatli olması gerekiyor. UAD Statüsü'nün 60. maddesindeki koşullardan biri olan 'yeni delil ortaya çıkması' hali, Mahkemenin kararında değişikliğe neden olabilir. İsrail'in bu yolla Hamas'ın eylemlerini Mahkemeye taşıyarak kararı değiştirtmek isteyeceği düşünülebilir.

Davanın esasa ilişkin İsrail'in soykırım suçlusu ilan edilmesi ya da edilmemesi kararına giden kısmı ise yıllarca sürebilir. Dava neticesinde İsrail tazminata çarptırılabilir ve daha pek çok sonuç ortaya çıkabilir. Ancak bu uzun zamanda davaya kamuoyu ilgisinin azalmaması en önemli noktalardan. Fakat ilk aşamada İsrail'in alınan bu kararı uygulamaya zorlanması gerekiyor. Nitekim karar gereğince en acil olarak İsrail'in, insani yardımların geçişini

sağlaması, elektrik, su ve yakıt kesintisini sonlandırması şart.

İsraili yetkililerden gelen alaycı ve kararı kabul etmeyen açıklamalar umut kırıcı olsa da bunların da delil niteliği taşıyacağı unutulmamalıdır. Nitekim kararın hemen ardından gelen bakanlara kararla ilgili açıklama yapmama zorunluluğu getirilmesinin de bununla ilgisi var. Mahkemenin tüm bu açıklamaları aleyhte değerlendireceği biliniyor.

Elbette Netenyahu ve ekibinin karara direnmesi beklenebilir. Özellikle Netenyahu'nun siyasi kariyerinin varlık sebebi haline alan bu savaştan beklediği "onurlu çıkışın" bu olmadığı kesin. Yine de bundan sonra İsrail, saldırgan eylemlerine ve söylemlerine eskisi kadar kolay devam edemeyecek gibi görünüyor.

GAC ve bu davaya destek veren Türkiye gibi ülkelerin yanı sıra pek çok devlet ve dünya kamuoyu artık daha fazla Filistin halkına karşı işlenen uluslararası hukuk gasplarının farkında.

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40 info@dipam.org

+90 216 310 30 50 www.dipam.org

Merdivenköy Mah. Nur Sok. Business İstanbul
A Blok Kat:12 No:115, Kadıköy/İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Zehra AYDIN İŞCAN, DİPAM Araştırmacısıdır. Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora çalışmasını yürütmektedir. Uzmanlık alanları uluslararası hukuk ve barış çalışmaları olan Aydın'ın, bu alanlara ek olarak Bosna Hersek, Kosova, Libya gibi bölgelerde ve insan hakları ve çevre gibi konularda da çalışmaları bulunmaktadır.